

УДК 324 (4-6 ЄС): 329.055.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-19-16>

Юрій Остапець

ORCID: 0000-0003-4955-9676

Анатолій Ключкович

ORCID: 0000-0001-6573-6500

ЕЛЕКТОРАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРАВОРАДИКАЛЬНИХ ПАРТІЙ НА ВИБОРАХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ 6-9 ЧЕРВНЯ 2024 РОКУ

Охарактеризовано результати виборів до Європейського парламенту X скликання, які відбулися 6–9 червня 2024 року. Зазначено, що ці вибори характеризувалися найвищою явкою за всю історію проведення виборів до Європарламенту. Визначено такі потужні стимули до участі у виборах: 1) наростаюче відчуття страху й невизначеності перед непередбачуваними кризами (економічною, міграційною, кліматичною); 2) занепокоєння з приводу розгортання повномасштабного військового конфлікту у Європі, пов'язаного з російсько-українською війною; 3) геополітичні зміни, які торкнулися і європейців; 4) зростання впливу праворадикальних, євроскептичних партій, деякі з яких відкрито підтримують імперську путінську політику – «Альтернатива для Німеччини» (AfD), польська «Конфедерація Свободи та Незалежності» (KWN), «Австрійська партія свободи» (FPÖ); 5) стурбованість щодо збереження єврозони (єдиного європейського простору); 6) специфічні національні чинники та інші.

Підкреслено, що за результатами виборів у Європейському парламенті було сформовано 8 фракцій. Якщо розглядати структуру Європарламенту по шкалі «ліві–праві», то вона виглядає наступним чином: «Ліві в Європейському парламенті» (**The Left**), Прогресивний альянс соціалістів і демократів (**S&D**), Зелені – Європейський вільний альянс (**Greens/EFA**), «Оновлення Європи» (**Renew Europe**), Європейська народна партія (**ENP**), Європейські консерватори та реформісти (**ECR**), Патріоти за Європу (PjE), «Європа суверенних націй» (ESN). З них чотири проєвропейські: 1) Європейська народна партія, 2) Прогресивний альянс соціалістів і демократів, 3) «Оновлення Європи», 4) «Зелені – Європейський вільний альянс» (454 депутати) і чотири євроскептичні: 1) «Європейські консерватори та реформісти», 2) «Ліві», 3) «Патріоти за Європу», 4) «Європа суверенних націй» (233 депутати).

Акцентовано, що європейські вибори децю змінили партійний ландшафт Європейського Союзу, при чому в деяких країнах їхні результати називають «політичним землетрусом» (наприклад, у Франції, Бельгії, Німеччині). У порівнянні з попередніми виборами до Європарламенту 2019 р. покращили свої результати Європейська народна партія, праворадикальні партії («Ідентичність і демократія», «Європейські консерватори та реформісти»), натомість погіршили – європейські «зелені» (фракція «Зелені – Європейський вільний альянс») і ліберальні партії (фракція «Оновлення Європи»).

Зроблено висновок, що мейнстрімні право- (ЄНП) та лівоцентристи (ПАСД) залишаються і надалі найбільшими фракціями Європарламенту, основою депутатської більшості, що свідчить про незмінність курсу на розвиток демократії, захист індивідуальних і колективних свобод у Європейському Союзі.

Ключові слова: Європейський Союз, Європейський парламент, вибори, загальноєвропейські партії, праворадикальні партії, мейнстрімні партії.

Вступ. Чергові вибори до Європейського парламенту (ЄП) X скликання відбулися 6–9 червня 2024 р. На виборах було обрано 720 депутатів з 27 країн-членів Європейського Союзу (ЄС), які представляють понад 400 млн виборців. Найбільшу кількість євродепутатів, відповідно до рішення Європейської ради щодо представництва в ЄП від окремих країн – членів ЄС, було обрано від Німеччини (96), Франції (81), Італії (76), Іспанії (61), Польщі (53), Румунії (33) та Нідерландів (31) [8].

Вибори засвідчили зростання інтересу громадян до європейської політики, відтак електоральна участь у 2024 р. була найвищою за всю історію виборів до Європейського парламенту і становила 51,08 %. Слід також зазначити, що вибори до ЄП дещо змінили політичний ландшафт Європейського Союзу. В деяких країнах ці вибори навіть називають «політичним землетрусом» (наприклад, Франція), а в інших – урядові партії поступилися праворадикальним силам (Бельгія, Австрія, Німеччина). Тобто ці вибори продовжили електоральне протистояння мейнстримних і праворадикальних партій у Європейському Союзі, від наслідків якого в майбутньому буде залежати характер і перспективи розвитку європейських інституцій, формування політичного й економічного порядку денного та міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика виборів до Європейського парламенту досліджується у працях таких вітчизняних вчених: Г. Агафонові (участь європейських партій у виборчому процесі) [1], К. Карамана (участь у виборчих процесах популістських євроскептичних партій) [2], Ю. Копинця (характеристика виборів до Європарламенту у 2019 р.) [3], Ю. Остапця, В. Петрінка (аналіз результатів праворадикальних партій на виборах до національних парламентів) [4], Ю. Остапця, М. Мартинковича (вивчення національних парламентських виборів 2023 р.) [5].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета нашої статті – охарактеризувати електоральні результати праворадикальних партій на виборах до Європейського парламенту, показати їх країнову специфіку та вплив на конфігурацію національних партійних систем. Для досягнення мети необхідно вирішити такі дослідницькі завдання: 1) висвітлити результати виборів у контексті формування депутатських фракцій Європарламенту; 2) дослідити особливості протистояння на євровиборах мейнстримних і праворадикальних партій.

Результати та обговорення. Система виборів до ЄП побудована наступним чином. Кожна держава поділяється на один або декілька виборчих округів, у яких відбуваються вибори. У виборчому бюлетені кожної з 27 країн ЄС представлені національні партії, які на загальноєвропейському рівні об'єднуються у європейські політичні партії. У більшості країн Євросоюзу вибори відбуваються за схожими виборчими системами до тих, за якими обираються національні парламенти. Європейські політичні партії визначають головних кандидатів на національних виборах та утворюють фракції у Європарламенті. Вибори відбуваються відповідно до Акту про вибори, який був прийнятий Європарламентом у 1976 р., і до якого були внесені зміни у 2018 р.

«Європейська політична партія – особливий тип об'єднання політичних сил, що функціонують на загальноєвропейському рівні і які представлені (або прагнуть бути представленими) в політичних інституціях Європейського Союзу (в Європарламенті, Єврокомісії). Їх діяльність регулюється і фінансується відповідно до законодавства ЄС. Таке об'єднання зазвичай включає в себе національні партії з країн-членів ЄС, а також інших країн Європи і світу» [3, с. 98]. Нині налічується 10 офіційно зареєстрованих європейських партій. До найбільш впливових відносимо: Європейську народну партію, Партію європейських соціалістів, Альянс європейських консерваторів та реформістів (праворадикальна партія), «Ідентичність і демократія» (праворадикальна партія), Альянс лібералів і демократів за Європу, Європейську партію зелених, Партію європейських лівих [1, с. 93].

Низка досліджень, проведених напередодні виборів, засвідчила підвищений інтерес і активність європейських виборців (у порівнянні з минулими виборами). 3-поміж ключових стимулів до участі у виборах експерти виокремили такі: 1) наростаюче відчуття страху й невизначеності перед непередбачуваними кризами (економічною, міграційною, кліматичною); 2) занепокоєння з приводу розгортання повномасштабного військового конфлікту у Європі, пов'язаного з російсько-українською війною; 3) геополітичні зміни, які торкнулися і європейців; 4) зростання впливу праворадикальних, євроскептичних партій, деякі з яких відкрито

підтримують імперську путінську політику – «Альтернатива для Німеччини» (AfD), польська «Конфедерація Свободи та Незалежності» (KWN), «Австрійська партія свободи» (FPÖ); 5) стурбованість щодо збереження єврозони (єдиного європейського простору); 6) специфічними національними чинниками та інше.

Як наслідок явка виборців у 2024 р. становила 51,08 % (для порівняння у 2014 р. – 42,6 %, у 2019 р. – 50,9 %), що є найвищим показником за всю історію виборів до Європейського парламенту.

Станом на 16.07.2024 р. у Європарламенті було сформовано 8 фракцій. Структурування Європарламенту за результатами виборів 2019 і 2024 рр. подано у таблиці 1.

Якщо розглядати структуру Європарламенту по шкалі «ліві – праві», то вона виглядає наступним чином: «Ліві» (**The Left**), «Прогресивний альянс соціалістів і демократів» (**S&D**), «Зелені – Європейський вільний альянс» (**Greens/EFA**), «Оновлення Європи» (**Renew Europe**), «Європейська народна партія» (**EPP**), «Європейські консерватори та реформісти» (помірні праві, м'які євроскептики) (**ECR**), «Патріоти за Європу» (радикальні праві, жорсткі євроскептики) (**PfE**), «Європа суверенних націй» (**ESN**) (ультраправі, жорсткі євроскептики). А також 33 мандати залишилися позафракційним депутатам (див. рис. 1).

У порівнянні з виборами до Європарламенту 2019 р. кількість депутатів, які належать до праворадикальних фракцій, збільшилася на 69 представників. Змінилася і структура Європарламенту у розрізі депутатських фракцій. По-перше, перестала існувати однойменна фракція європейської праворадикальної партії «Ідентичність і демократія». По-друге, були утворені дві нові фракції праворадикальних політичних сил: «Патріоти за Європу» та «Європа суверенних націй». Про створення фракції «Європа суверенних націй» оголосив 9 липня 2024 р. лідер чеської ультраправої партії «Свобода і пряма демократія» Т. Окамура. Основою цієї фракції стала німецька ультраправа партія «Альтернатива для Німеччини», яку виключили за неонацистську риторику з партії «Ідентичність і демократія». Діяльність фракції, за словами Т. Окамури, буде спрямована проти «зеленого курсу», міграції та ісламізації Європи. Днем раніше під егідою В. Орбана була утворена фракція «Патріоти за Європу» (налічує 84 депутати з 12 країн ЄС). Зазначимо, що для утворення фракції у Європарламенті необхідно мати 23 депутати з 7 країн ЄС.

Таблиця 1

**Порівняння політичної структури Європарламенту 2019 та 2024 років
(станом на початок установчої сесії 16.07.2024)**

Назва депутатської групи (фракції)	К-ть депутатів, 2024 р.	К-ть депутатів, 2019 р.
Європейська народна партія	188	176
Прогресивний альянс соціалістів і демократів	136	139
Патріоти за Європу	84	–
Оновлення Європи	77	102
Європейські консерватори та реформісти	78	69
Ідентичність і демократія	–	49
Зелені – Європейський вільний альянс	53	71
Ліві	46	39
Європа суверенних націй	25	–
Позапартійні	33	62
Інші	–	–
Усього	720	705

Джерело: побудовано авторами на підставі [3; 7; 8]

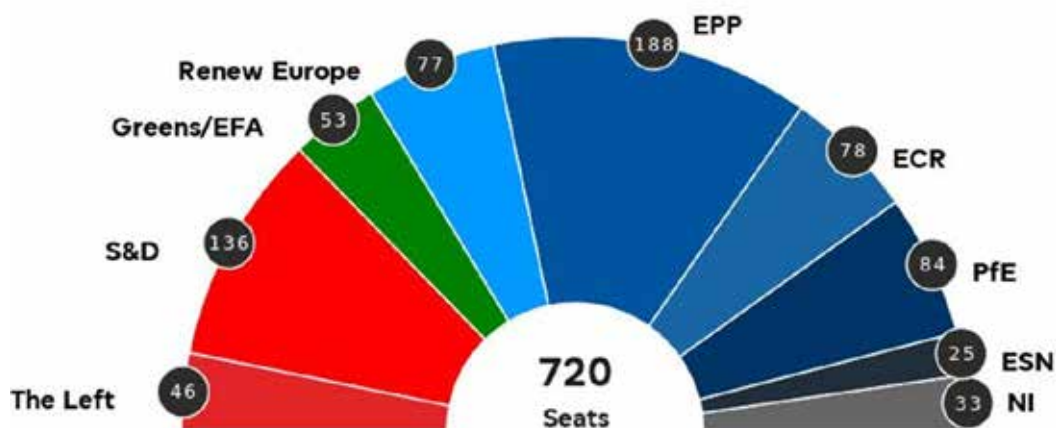

Рис. 1. Політичне представництво в Європарламенті (станом на 16.07.2024)

Джерело: [10].

Із вказаних фракцій Європарламенту чотири є проєвропейськими: 1) «Європейська народна партія», 2) «Прогресивний альянс соціалістів і демократів», 3) «Оновлення Європи», 4) «Зелені – Європейський вільний альянс» (454 депутати); і чотири євроскептичні: 1) «Європейські консерватори та реформісти», 2) «Ліві», 3) «Патріоти за Європу», 4) «Європа суверенних націй» (233 депутати).

Отже, «праворадикальна хвиля», про яку напередодні виборів часто говорили як вітчизняні, так і зарубіжні експерти, не стала «політичним цунамі». Відтак праворадикальні партії зайняли свою звичайну нішу у структурі партійного ландшафту Європейського Союзу, яка виникла внаслідок появи нового соціально-політичного розмежування «глобалізм – антиглобалізм / націоналізм», низки соціальних викликів і необхідності модернізації управлінських структур ЄС (проєвропейськість / м'який або жорсткий євроскептицизм). А на установчій сесії 16–19 липня праворадикали були ізольовані проєвропейською більшістю Європарламенту від можливості бути обраними у керівні структури ЄС. Представники національних праворадикальних партій, які отримали депутатські мандати Європарламенту, розподілилися між фракціями «Патріоти за Європу», «Європа суверенних націй» і «Європейськими консерваторами та реформістами». Розподіл національних партій за праворадикальними фракціями Європарламенту подано в таблиці 2, кількісні характеристики представництва праворадикалів у розрізі країн-членів ЄС показано у таблиці 1 додатку до статті, а результати голосування за праворадикальні партії на євровиборах подано у таблиці 2 додатку до статті.

Національне голосування у країнах ЄС за праворадикальні партії. Аналіз електоральних результатів праворадикальних партій на останніх виборах до національних парламентів у країнах Європейського Союзу та виборах до Європарламенту зробимо в рамках двох умовних кластерів: країни Західної Європи та країни Центральної / Центрально-Східної Європи.

Зазначимо, що до кластера Західної Європи включено 16 країн. Праворадикальні партії здобули депутатські мандати у 14 країнах, в Ірландії та Мальті вони не мають своїх представників у парламенті, оскільки ці партії не користуються популярністю у виборців. Результати праворадикальних партій на виборах до Європарламенту (2024) та останніх виборах національних парламентів подано у таблиці 2 додатку до статті.

Як бачимо з таблиці 2 додатку, найбільш успішними праворадикальними партіями Західної Європи за результатами парламентських електоральних циклів 2019–2024 років є такі: 1) «Брати Італії» (Італія, 2022 р., 25,9 %, лідер партії Дж. Мелоні очолює уряд та фракцію «Європейських консерваторів та реформістів» у Європарламенті); 2) «Шведські демократи»

Таблиця 2

**Представництво національних партій
у праворадикальних фракціях Європейського парламенту**

Назва фракції (кількість депутатів)	Національні політичні партії, які утворюють фракцію
Європейські консерватори та реформісти (78 депутатів). Лідер – Дж. Мелоні («Брати Італії»)	«Брати Італії» (24), «Право і Справедливість» (Польща) (20), «Альянс за союз румунів» (6), коаліція «Нескорена Франція» (утворена партією «Реконкіста») (4), «Новий фламандський альянс» (3), «Шведські демократи» (3), коаліція «Разом» (Чехія) (3), «Грецьке рішення» (2), партія «Є такий народ» (Болгарія) (2), «Вітчизняний рух» (Хорватія) (1), «Національний народний фронт» (Кіпр) (1), «Естонська народна консервативна партія» (1), «Істинні фіни» (1) та інші.
Патріоти за Європу (84 депутати). Лідер – Ж. Бардел («Фідес»)	«Національне об'єднання» (Франція) (30), «Фідес» (Угорщина) (11), «Ліга Сальвіні» (Італія) (8), «ANO 2011» (Чехія) (7), «Австрійська партія свободи» (6), «Партія свободи» (Нідерланди) (6), «Голос» (Іспанія) (6), «Фламандський інтерес» (Бельгія) (3), «Chega!» (Португалія) (2), «Данська народна партія» (1) та інші.
Європа суверенних націй (25 депутатів). Лідер – Р. Ауст («Альтернатива для Німеччини»)	«Альтернатива для Німеччини» (14), «Відродження» (Болгарія) (3), «Конфедерація Свободи та Незалежності» (Польща) (3), «Свобода і пряма демократія» (Чехія) (1), «Наша Батьківщина» (Угорщина) (1), «Республіка» (Словаччина) (1), «Союз народу та справедливості» (Литва), «Реконкіста» (Франція) (1).

Джерело: побудовано авторами на підставі [8].

(Швеція, 20,5 %, член урядової коаліції); 3) «Істинні фіни» (Фінляндія, 20,0 %, член урядової коаліції); 4) «Партія свободи» Г. Вілдерса (Нідерланди, 23,4 %, член урядової коаліції); 5) «Національне об'єднання» (Франція, 18,6 %, кількість депутатів збільшилась в 11 разів); 6) «Voks» (Голос) (Іспанія, 12, 3 %); 7) «Chega!» (Досить) (Португалія, 18,0 %), кількість депутатських мандатів у порівнянні з попередніми виборами збільшилась на 32 одиниці).

До кластера Центральної Європи для аналізу включено 11 країн: Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія, Чехія. За результатами останніх національних парламентських виборів праворадикальні партії у країнах Центральної Європи здобули депутатські мандати у восьми країнах. В Литві, Словаччині та Словенії праворадикальні партії за результатами виборів не мають своїх представників у парламентах. У Словаччині нова праворадикальна партія «Республіка» до прохідного бар'єра не добрала 0,3 % голосів виборців [9]. Результати виборів подано у таблиці 3.

Як зазначають Ю. Остапець та В. Петрінко, «на відміну від країн Західної Європи у Центральній Європі жодна праворадикальна партія не увійшла до урядової коаліції, та й електоральні результати таких партій суттєво нижчі, ніж у країнах Західної Європи, що обумовлено особливостями політичного розвитку цих країн» [4, с. 340].

Отже, відносний успіх праворадикальних сил демонструє як зростання їхньої популярності в Європі, так і зміну їхніх стратегічних ідеологічних установок: від ідеї розпуску Євросоюзу – на користь його реформування з метою зменшення повноважень наднаціональних інституцій на користь національних органів державної влади.

Якщо проаналізувати електоральні результати праворадикальних політичних партій до Європарламенту, то можна виокремити такі кластери країн: 1) країни, де праворадикальні партії перемогли на виборах (Франція, Бельгія, Італія); 2) країни, в яких праворадикальні партії здобули високий результат (2, 3 або 4 місце за результатами виборів) (Німеччина, Швеція, Іспанія,

Таблиця 3

Електоральні результати праворадикальних партій країн Центральної Європи на останніх парламентських виборах (2019–2024 рр.) та виборах до Європейського парламенту 6-9 червня 2024 р.

Країна	Дата парламентських виборів	Назва партії (рік створення)	Парламентські вибори результат, % (к-ть місць)	Європарламент, результат, %
Румунія	2020	Альянс за єдність румун (2019)	8,7 (33) (нова)	14,9 (6)
Чехія	2021	Свобода і пряма демократія (2015)	9,5 (20) (-2)	5,7 (1)
Латвія	2022	За стабільність! (2021)	6,8 (11) (нова)	–
Угорщина	2022	Наша Батьківщина (2018)	6,1 (6) (нова)	6,7 (1)
Словаччина	2023	Республіка (2021)	4,7 (не пододала в/б)	12,5 (2)
Естонія	2023	Консервативна народна партія Естонії (2012)	16,0 (17) (-2)*	14,9 (1)
Болгарія	2023	Відродження (2014)	14,1 (37) (+10)	14,4 (3)
Польща**	2023	Конфедерація Свободи та Незалежності (2019)	7,1 (18) (+7)	12,0 (6)
Хорватія	2024	Вітчизняний рух (2020)	(14) (-2)	8,8 (1)

Джерело: побудовано авторами на основі [4; 8; 9].

Португалія, Нідерланди, Греція, Румунія, Чехія, Польща, Словаччина); 3) країни, де такі партії не мають суттєвої електоральної підтримки (інші країни ЄС) (див. табл. 2 додатку до статті).

Особливий політичний резонанс отримали результати європейських виборів у Франції, де центристський альянс «Рух відродження» (лідер Е. Макрон) набрав удвічі менше голосів, ніж політична партія «Національне об'єднання» (НО) (неформальний лідер Марін Ле Пен) (31,3 %, 30 депутатських місць). Після оголошення результатів формальний лідер НО Ж. Барделл закликав Е. Макрона розпустити парламент, що і було зроблено Президентом Франції. Таке рішення Е. Макрона було неоднозначним і могло як згуртувати націю перед фактом «правої загрози», так і привести до перемоги правих сил на позачергових парламентських виборах. Позачергові вибори були призначені на 30 червня та 7 липня 2024 р. і перемогу на них за підсумками другого туру здобув альянс лівих сил «Новий народний фронт» (178 депутатів). Президентська коаліція Е. Макрона «Разом за Республіку» (150 депутатів) виборола друге місце, а праворадикальна партія «Національне об'єднання» – посіла третє, збільшивши своє представництво в парламенті на 36 депутатів (125 депутатських місць) [9].

В Німеччині перемогу на виборах до Європарламенту з великим відривом здобув блок ХДС/ХСС (30,0 %, 29 депутатських місць), який представляє діюча голова Єврокомісії У. фон дер Ляєн. Соціал-демократична партія (лідер О. Шольц) отримала третій результат на виборах (13,9 %, 14 депутатських місць), а політична партія «Альтернатива для Німеччини» посіла друге місце (14,9 %, 15 депутатських місць). При цьому партія на місцевих виборах, які пройшли у східних землях Німеччини, виграла вибори. Такий результат партії напередодні чергових парламентських виборів ставить низку питань щодо майбутнього політичного курсу Німеччини.

У Бельгії ліберальна «Відкрита партія» прем'єр-міністра А. де Кроо з результатом (5,5 %, 1 депутатський мандат) зазнала поразки від двох фламандських праворадикальних партій («Новий фламандський альянс», «Фламандський інтерес») внаслідок чого голова уряду подав у відставку. Тепер Бельгію чекає процес формування нового уряду, який у країні є досить складним і тривалим (після виборів 2019 р. він тривав 500 днів) [8].

У Словаччині партія прем'єр-міністра «Напряма – Соціал-демократія» (24,7 %, 5 депутатів), яка здобула перемогу на парламентських виборах 2023 р., поступилася лідерством на виборах до Європарламенту опозиційній партії «Прогресивна Словаччина» (27,8 %, 6 депутатів). Результат виборів у Словаччині вказує на хиткість урядової коаліції та потребу балансувати у прийнятті рішень для максимального задоволення учасників політичного процесу та словацьких громадян. Водночас слід підкреслити радикалізацію електорального вибору словаків, позаяк праворадикальна партія «Республіка» здобула 12,5 % голосів виборців на євровиборах 2024 р. (третій результат) [8].

На виборах в Чехії урядову коаліцію «SPOLU» (22,7 %) з невеликим відривом випередила опозиційна партія експрем'єр-міністра А. Бабіша «ANO 2011» (26,1 %), яка увійшла до праворадикальної фракції ЄП «Патріоти за Європу». Аналогічна зміна лідерів з незначною перевагою відбулася і в Польщі. Перше місце здобула «Громадянська платформа» чинного прем'єр-міністра Д. Туска (37,1 %, 21 депутат), якій поступилася партія «Право і Справедливість» (36,1 %, 20 депутатів). «Право і Справедливість» у 2023 р. виграла парламентські вибори, але не змогла утворити урядову коаліцію (увійшла до фракції «Європейських консерваторів та реформістів»). Такий результат робить «Громадянську платформу» другою за впливовістю у Європейській народній партії. Покращила свої результати й польська ультраправа «Конфедерація Свободи та Незалежності», посівши третє місце (12,1 %, 6 депутатів).

В Австрії виграла вибори «Австрійська партія свободи» з результатом 25,4 % (6 депутатів), друге місце дісталось переможниці попередніх парламентських виборів – «Австрійській народній партії» (24,5%, 5 депутатів), а третє – «Соціал-демократичній партії Австрії» (23,5 %, 5 депутатів).

В Угорщині перемогу на виборах до Європарламенту здобула партія В. Орбана «Фідес» з результатом 44,8 % (10 депутатських місць), який є найнижчим в історії участі партії у європейських виборах. Але якщо подивитися на кількість поданих за партію голосів, то це 2 млн 15 тис., що є найкращим електоральним результатом партії. Такі різні цифри – це наслідок високої явки на виборах в Угорщині (понад 59 %). У 2019 електоральна участь склала лише 43 %.

Але водночас на цих виборах 1,3 мільйони голосів (29,6 %) отримала нова опозиційна партія «Тиса» (лідер П. Мадяр), депутати від якої увійшли до фракції «Європейської народної партії». Експерт Інституту Центральноєвропейської стратегії Д. Тужанський назвав П. Мадяра «чорним лебедем угорської політики» [6]. «Незважаючи на те, – продовжує свою думку Д. Тужанський, – що Угорщина є «захопленою державою» (категорія політичної науки), але разом з тим, вона залишається електоральною демократією. І саме вибори з високою явкою можуть дати старт демонтажу всього режиму» [6]. Таким чином, вибори до Європарламенту показали зародження в Угорщині дієвої опозиції до правлячого режиму В. Орбана. Праворадикальна партія «Наша Батьківщина» здобула на виборах 6,7 % голосів (6 депутатських мандатів) і приєдналася до фракції «Європа суверенних націй». Водночас праворадикальна партія «За кращу Угорщину» («Йоббік») набрала лише 0,99 % голосів виборців [8].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Композиція більшості у Європарламенті за результатами виборів не змінилася. До неї входять фракції «Європейської народної партії» (188 депутатів), «Прогресивний альянс соціалістів і демократів» (136), «Оновлення Європи» (утворюють європейські ліберали, 77 депутатів). Вказані фракції й у попередньому парламенті утворювали більшість. У порівнянні з попередніми результатами

виборів до Європарламенту 2019 р. найбільше зростання можна констатувати у таборі праворадикальних партій (збільшення на 69 мандатів загалом), більше на 12 мандатів здобула «Європейська народна партія», європейські «Ліві» збільшили представництво на 7 мандатів. Інші фракції Європарламенту здобули меншу кількість мандатів.

Європейські вибори 2024 р. проходили у контексті протистояння традиційних (мейнстрімних) та ліво- і праворадикальних партій, насамперед щодо бачення майбутнього Євросоюзу, його інституційної перебудови. Це було основною причиною високої явки виборців. Ріст популярності праворадикальних партій у Європейському Союзі спостерігається, починаючи з 90-х рр. ХХ ст. А «станом на 25.04.2024 р. в 21 європейській державі праворадикальні партії (27 партій) мають свої фракції в національних парламентах та приймають участь у діяльності уряду, що дозволяє стверджувати про важливі інституційні зміни в європейському партійному ландшафті» [4, с. 329]. Найбільш потужний вплив цих партій спостерігається в Німеччині, Франції, Швеції, Фінляндії, Австрії, Данії, Італії, Нідерландах. У Європарламенті вказані партії об'єднані у форматі фракцій «Європейські консерватори та реформісти», «Патріоти за Європу» та «Європа суверенних націй».

Як зазначалося нами у розділі колективної монографії «Праворадикальні партії Європейського Союзу: генеза, ідеологічні маркери, електоральні результати», «високий рейтинг і вагомий вплив праворадикальних партій і рухів у країнах Європейського Союзу пов'язаний з тим, що більшість з них в ході модернізації суспільства змогли оновити власну ідеологію і політичну стратегію у відповідності до викликів сьогодення та національних традицій держав, створивши свій власний профіль і досягнувши значної підтримки громадян. У цьому контексті політичні програми праворадикальних партій і рухів досить часто можна характеризувати як реновацію цінностей консерватизму в умовах постіндустріальних суспільств. Йдеться про те, що мейнстрімні консервативні партії на ідеологічній шкалі «ліві – праві» під впливом низки чинників змістилися дещо вліво, відповідно їх місце і було зайняте модернізованими праворадикальними (або «новими правими») партіями. До основних причин популярності радикальних правих у Євросоюзі відносимо такі: 1) міграційні процеси / міграційна криза 2015–2016 рр.; 2) появу нового соціально-політичного розмежування по лінії «глобалізація – антиглобалізація / націоналізація». У цьому контексті саме проблематика антиглобалізації, захисту національних інтересів і представлена в програмах праворадикальних партій; 3) зростання недовіри до «мейнстрімних» партій; 5) трансформацію системи цінностей у напрямку від домінування матеріальних до постматеріальних; 6) безпрецедентне розширення Євросоюзу, що зумовило формування нових викликів та нових форм інституційної нестабільності і популізму; 7) електоральні правила (пропорційна виборча система з низьким виборчим бар'єром)» [4, с. 335].

Але, незважаючи на популярність праворадикалів, мейнстрімні право- (ЄНП) та ліво-центристи (ПАСД) залишаються і надалі найбільшими фракціями Європарламенту, основою депутатської більшості, що свідчить про незмінність курсу на розвиток демократії, захист індивідуальних та колективних свобод у Європейському Союзі.

Література:

1. Агафонова Г. Теоретичні засади дослідження європартій. *Політологічні записки*. 2013. № 2. С. 87–95.
2. Караман К. Євроскептицизм в програмних документах радикальних парламентських партій країн Європейського Союзу : дис. на здобуття наукового ступеня PhD зі спеціальності 052 Політологія / Маріупольський державний університет. Київ, 2023. 234 с.
3. Копинець Ю. Вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію і функціонування партійної системи України : дис. ... к. політ. наук 23.00.02 / Ужгородський національний університет. Львів, 2021. 269 с.

4. Остапеч Ю., Петрінко В. Праворадикальні партії Європейського Союзу: генеза, ідеологічні маркери, електоральні результати. *Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть* : колективна монографія / за заг. ред. : Юрія Остапця і Маріана Токаря ; Каф. політ. і держупр. ; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2023. С. 329–355.

5. Остапеч Ю., Мартинкович М. Характеристика партійного ландшафту країн Європейського Союзу за результатами парламентських виборів 2022 року. *Регіональні студії*. 2023. № 33. С. 82–93.

6. Тужанський Д. Провал чи перемога В. Орбана? Три висновки про результати виборів в Угорщині. *Європейська правда*. 2024. 11 червня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/06/11/7187868/> (дата звернення 16.06.2024).

7. Elections 2019: results and analysis. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8600/CBP-8600.pdf> (дата звернення 16.06.2024).

8. National results This section of the website is dedicated to the election results in all Member States (2024). URL: <https://results.elections.europa.eu/en/national-results-overview/> (дата звернення 18.07.2024).

9. The European Elections Monitor. URL: <https://www.robert-schuman.eu/en> (дата звернення 18.07.2024).

10. European elections. URL: <https://elections.europa.eu/en> (дата звернення 23.07.2024).

References:

1. Ahafonova, H. (2013). Teoretychni zasady doslidzhennia yevropartii [Theoretical foundations of the study of European parties]. *Politolohichni zapysky*, 2, 87–95 [in Ukrainian].

2. Karaman K. (2023). Yevroskeptytsyzm v prohramnykh dokumentakh radykalnykh parlamentskykh partii krain Yevropeiskoho Soiuzu [Euroscepticism in the program guidelines of radical parliamentary parties of EU countries]. (Candidate's thesis). Mariupol State University. Kyiv [in Ukrainian].

3. Kopynets Yu. (2021). Vplyv suchasnykh tendentsii rozvytku partiinykh system krain Yevropeiskoho Soiuzu na evoliutsiiu i funktsionuvannia partiinoi systemy Ukrainy [The Impact of Modern Trends in the Party Systems Development in the European Union Countries on the Evolution and Functioning of the Party System of Ukraine]. (Candidate's thesis). Uzhhorod National University. Lviv [in Ukrainian].

4. Ostapets Yu., Petrisko V. (2023). Pravoradykalni partii Yevropeiskoho Soiuzu: heneza, ideolohichni markery, ektoralni rezultaty [Right-wing radical parties of the European Union: genesis, ideological markers, electoral results]. In *Politychni instytuty ta protsesy u krainakh Tsentralnoi i Skhidnoi Yevropy naprykintsi XX – na pochatku XXI stolit* [Political institutions and processes in the countries of Central and Eastern Europe at the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries] (pp. 329–355). Uzhhorod : Polihraftsentr «Lira» [in Ukrainian].

5. Ostapets Yu., Martynkovych M. (2023). Kharakterystyka partiinoho landshaftu krain Yevropeiskoho Soiuzu za rezultatamy parlamentskykh vyboriv 2022 roku [Characteristics of the party landscape of the countries of the European Union according to the results of the 2022 parliamentary elections]. *Rehionalni studii*. 33, 82–93. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.33.14> [in Ukrainian].

6. Tuzhanskyi D. (2024, June 11). Proval chy peremoha V. Orbana? Try vysnovky pro rezultaty vyboriv v Uhorshchyni [V. Orban's failure or victory? Three conclusions about the results of the elections in Hungary]. *European Pravda*. Retrived from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/06/11/7187868/>

7. Elections 2019: results and analysis. Retrived from <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8600/CBP-8600.pdf>

8. National results This section of the website is dedicated to the election results in all Member States (2024). Retrived from <https://results.elections.europa.eu/en/national-results-overview/>

9. The European Elections Monitor. Retrived from <https://www.robert-schuman.eu/en>

10. European elections. Retrived from <https://elections.europa.eu/en>

ДОДАТКИ

Таблиця 1

**Фракційна структура Європарламенту у розрізі представництва депутатів
від країн – членів Євросоюзу
(станом на початок установчої сесії 16.07.2024)**

Країна	К-ть депутат.	Ліві	ПАСД	З-ЄВА	ОЄ	ЄНП	ЄКР	ПзЄ	ЄСН	Н
Західна Європа										
Австрія	20		5	2	2	5		6		
Бельгія	22	2	4	2	5	3	3	3		
Греція	21	4	3			7	2	1		4
Данія	15	1	3	3	4	2	1	1		
Ірландія	14	3	1		6	4				
Італія	76	10	21	4		9	24	8		
Іспанія	61	4	20	4	1	22		6		4
Кіпр	6	1	1			2	1			1
Люксембург	6		1	1	1	2	1			
Мальта	6		3			3				
Німеччина	96	4	14	15	8	31			14	10
Нідерланди	31	1	4	6	7	6	1	6		
Португалія	21	2	8		2	7		2		
Фінляндія	15	3	2	2	3	4	1			
Франція	81	9	13	5	13	6	4	30	1	
Швеція	21	2	5	3	3	5	3			
Усього ЗЄ	512	46	108	47	55	118	41	63	15	19
Центральна Європа										
Болгарія	17		2		5	6	1		3	
Угорщина	21		2			7		11	1	
Чехія	21			1		5	3	9	1	2
Латвія	9		1	1	1	2	3	1		
Литва	11		2	1	2	3	2		1	
Польща	53		3		1	3	20		3	3
Румунія	33		11	1	3	10	6			2
Словаччина	15				6	1			1	7
Словенія	9		1	1	2	5				
Хорватія	12		4	1		6	1			
Естонія	7		2		2	2	1			
Усього ЦЄ	208	0	28	6	22	70	37	21	10	14
Усього ЄС	720	46	136	53	77	188	78	84	25	33

Н* – незалежні

Джерело: побудовано авторами на основі [8; 9]

Таблиця 2

**Електоральні результати праворадикальних партій країн Західної Європи
на останніх парламентських виборах (2019–2024 рр.)
та виборах до Європейського парламенту 6–9 червня 2024 р.**

Країна	Дата парламентських виборів	Назва партії (рік створення)	Парламентські вибори результат, % (к-ть місць)	Європарламент, результат, % (к-ть місць)
Австрія	2019	Австрійська партія свободи (1956)	16,2 (31) (-20)*	25,4 (6)
Бельгія	2019	Фламандський інтерес (1979)	11,9 (18) (+15)	14,5 (3)
Німеччина	2021	Альтернатива для Німеччини (2013)	10,3 (83) (-11)	15,9 (15)
Кіпр	2021	Національний народний фронт (2008)	3,0 (2) (0)	3,0 (2)
Данія	2022	Данська народна партія (1995)	2,6 (5) (-11)	6,3 (1)
	2022	Данські демократи (2022)	8,1 (14) (нова)	7,3 (1)
Італія	2022	Брати Італії (2012)	25,9 (119) (+87)	28,7 (24)
		Ліга Сальвіні (1991)	8,7 (66) (-59)	8,9 (8)
		Рух п'яти зірок (2009)	15,4 (52) (-175)	9,9 (8)
Франція	2022	Національне об'єднання (1972)	18,6 (89) (+81)	31,3 (30)
Швеція	2022	Шведські демократи (1988)	20,5 (73) (+11)	13,2 (3)
Фінляндія	2023	Істинні фіни (1995)	20,1 (46) (+7)	7,6 (1)
Греція	2023	Спартанці (2017)	4,7 (13) (нова)	–
		Грецьке рішення (2016)	4,4 (12) (-4)	9,3 (2)
		Нікі (Перемога) (2019)	3,7 (10) (нова)	4,3 (1)
Іспанія	2023	Вокс (Голос) (2013)	12,3 (33) (-19)	9,6 (6)
Нідерланди	2023	Партія свободи (2006)	23,4 (37) (+20)	17,7 (6)
		Форум за демократію (2016)	2,2 (3) (-5)	2,5 (0)
Люксембург	2023	Альтернативна демократична реформістська партія	9,27 (5) (+1)	8,7 (1)
Португалія	2024	Chega! (Досить) (2019)	18,0 (50) (+38)	9,7 (2)

* В дужках позначено різницю в кількості депутатських мандатів у порівнянні з попередніми виборами

Джерело: побудовано авторами на основі [4; 5; 7; 8]

Yury Ostapets, Anatoly Klyuchkovich. Electoral results of radical-right parties in the elections to the European Parliament on June 6-9, 2024

The authors of the article have characterised. The results of the European Parliament Xth elections that took place on June 6-9, 2024. It is noted that these elections are characterized by the highest turnout in the entire history of elections to the European Parliament. Experts provide the following powerful incentives for participation in the elections: 1) the growing sense of fear and uncertainty before unpredictable crises (economic, migration, and climate); 2) the concern about the unfolding of a full-scale military conflict in Europe related to the Russian-Ukrainian war; 3) the geopolitical changes affecting Europeans; 4) the growing influence of right-wing radical, Eurosceptic parties, some of which openly support V. Putin's imperial policy ("Alternative for Germany", Polish "Confederation Liberty and Independence", Freedom Party of Austria); 5) the concerns for the preservation of the Eurozone (the single European space); 6) the specific national factors, etc.

It is emphasized that 8 factions have been formed as a result of the European Parliament elections. If we consider the structure of the European Parliament according to the "left-right" scale, it looks as follows: The Left, The Progressive Alliance of Socialists and Democrats (S&D), The Greens – The European Free Alliance (Greens/EFA), Renew Europe (RE), European People's Party (EPP), The European Conservatives and Reformists (ECR), Patriots for Europe (PjE), Europe of Sovereign Nations (ESN). Four of them are pro-European: 1) European People's Party, 2) The Progressive Alliance of Socialists and Democrats, 3) Renew Europe, 4) The Greens European Free Alliance (454 deputies). And four of them are the Eurosceptic ones: 1) European Conservatives and Reformists, 2) The Left, 3) Patriots for Europe, Europe of Sovereign Nations (233 deputies).

It is emphasized that the European elections have somewhat changed the party landscape of the European Union. And in some countries the elections results are called a "political earthquake" (e.g., France, Belgium, Germany). Compared to the previous 2019 European Parliament election, European People's Party, right-wing radical parties (Identity and Democracy, European Conservatives and Reformists) have improved their results, while European "greens" and liberal parties (united in a faction "Renew Europe") have worsened their results.

It is concluded that the mainstream right (EPP) and leftists (S&D) continue to be the largest European Parliament factions and the basis of the parliamentary majority, which indicates the unchanging course for the development of democracy and the protection of individual and collective freedoms in the European Union.

Key words: *European Union, European Parliament, elections, pan-European parties, radical-right parties, mainstream parties.*

Відомості про авторів:

Юрій Остапеч – доктор політичних наук, професор,
декан факультету суспільних наук

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анатолій Ключкович – доктор політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»